

Ana Halas Popović*
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu

UDK: 81'374.2'373.421=111=163.41
811.163.41'373
DOI: 10.19090/gff.2021.1.75-92
Originalni naučni rad

KRITIČKI OSVRT NA DEFINISANJE ZNAČENJA U ENGLESKO-SRPSKOM KONTRASTIVNOM REČNIKU SINONIMA

U ovom radu predstavlja se model definisanja značenja sinonima primenjen prilikom sastavljanja *Englesko-srpskog kontrastivnog rečnika sinonima*, jedinstvenog kod nas, na kome je rad započet na Odseku za anglistiku Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu 2016. godine. Cilj ovog rada je da izloži teorijsko-metodološke postavke pomenutog modela, ali i njegove praktične aspekte uključujući ilustraciju njegovog funkcionisanja u različitim konkretnim slučajevima. Posebna pažnja biće posvećena održanju principa uniformnosti definicija, naročito u retkim primerima u kojima su se javile izvesne poteškoće u primeni datog modela, čiju osnovu čini ovaj princip. Ovi slučajevi ukazali su na činjenicu da univerzalnost primene modela zahteva fleksibilnije definisanje principa uniformnosti definicija tako da on predviđa upotrebu identičnog obrasca u svim definicijama u članku, ali da dozvoljava i opravdane varijacije i modifikacije datog obrasca u meri koja neće ugroziti transparentnost međusobne značenjske povezanosti sinonima u okviru jednog rečničkog članka.

Ključne reči: leksikografija, sinonimi, dvojezični rečnik, specijalizovani rečnik, kontrastivni rečnik, definicije značenja, engleski jezik, srpski jezik.

1. UVODNE NAPOMENE

Ovaj rad se bavi leksikografskim problemima i izazovima vezanim za jednu od etapa u procesu izrade *Englesko-srpskog kontrastivnog rečnika sinonima* (ESKRS), koju je započeo autorski tim od osam članova predvođen prof. dr Tvrtkom Prčićem kao urednikom i idejnim tvorcem celokupnog projekta, i to na Odseku za anglistiku Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu 2016. godine. Reč je o jednotomnom specijalizovanom dvojezičnom kontrastivnom rečniku sinonima. Prikaz teorijskih postavki ovog rečnika uz njegovo detaljno tipološko određenje i karakterizaciju, kao i prikaz principa njegove praktične realizacije, prof. dr Tvrtko Prčić je dao u svom članku iz 2017. godine pod nazivom

---

* ana.halas@ff.uns.ac.rs

Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima: teorijske i praktične osnove (Prčić, 2017)¹. Sažeto rečeno, glavni cilj ovog rečnika jeste da ponudi savremen i prema korisnicima predusretljiv prikaz englesko-srpske leksičke sinonimije, koji će im pre svega pomoći da se precizno i raznovrsno izražavaju na oba jezika.

ESKRS predstavlja svojim korisnicima englesko-srpsku leksičku sinonimiju tako što svaki njegov članak sadrži jedan sinonimski niz koji počinje glavnom odrednicom na srpskom jeziku praćenom njoj značenjski odgovarajućom glavnom pododrednicom na engleskom jeziku kao vodećim članom skupa pododrednica – engleskih sinonima. Pri tome, definicija svake pododrednice je na srpskom jeziku, a i svaki pojedinačni sinonim je preveden, kao i ilustrativni primer koji pokazuje njegovu upotrebu u kontekstu.² Na osnovu ovoga, sasvim je jasna i opravdana upotreba reči ‘kontrastivni’ u nazivu ovog rečnika, što objašnjava i njegov urednik podvlačeći da rečnik sadrži (Prčić, 2017: 270–271): „prvo, međusobno kontrastiranje engleskih sinonima; drugo, međusobno kontrastiranje srpskih sinonima; i treće, međusobno kontrastiranje engleskih i srpskih reči, da bi se postigli kontekstualno što adekvatniji srpski prevodi engleskih sinonima”.

Kako navodi Prčić (2017: 276), izrada ovog rečnika obuhvata sedam koraka, odnosno etapa. Ona o kojoj se govori u ovom radu jeste treća po redu i nastupa nakon utvrđivanja leksičkih polja, odnosno sinonimskih nizova, određivanja glavne odrednice kao i glavne pododrednice i njenih pododrednica, a tiče se definisanja značenja sinonima u okviru jednog niza. Ova etapa uključuje, najpre, utvrđivanje ključnih značenjskih komponenti svih članova niza s težištem na onim specifičnim za svaki sinonim po kojima se on razlikuje od glavne pododrednice. Potom sledi formulisanje definicija značenja u kojima će značenjske sličnosti, ali prvenstveno pomenute značenjske razlike sinonima u odnosu na glavnu pododrednicu biti jasno istaknute i objašnjene.

Cilj ovog rada je da predstavi model definisanja značenja sinonima primenjen u ovom rečniku uključujući njegove teorijsko-metodološke postavke, ali i praktičnu primenu, i to u različitim primerima, s posebnim osvrtom na slučajeve u kojima su se javile poteškoće u primeni pomenutog modela, čije je prevazilaženje zahtevalo izvesnu modifikaciju prvobitno utvrđenih principa formulacije definicija.

---

¹ Detaljnije o teorijsko-metodološkim i praktičnim aspektima i drugih rečnika različitih tipova potrebnih srpskoj leksikografiji u Prčić 2018.

² U cilju ilustrovanja navedenih karakteristika rečnika, jedan članak sa svim predviđenim elementima prikazan je u celosti u dodatku radu.

2. TEORIJSKO-METODOLOŠKE POSTAVKE MODELA DEFINISANJA ZNAČENJA SINONIMA U ESKRS-U

Principi modela definisanja³ značenja sinonima⁴ proizašli su iz određenih teorijskih postavki samog rečnika, te će i one, stoga, ovde biti sažeto i jezgrovito predstavljene.

Svaki članak u ovom rečniku predstavlja jedno semantičko, odnosno leksičko polje koje okuplja reči srodnog značenja. Semantičko polje obuhvata apstraktnu značenjsku dimenziju u vanjezičkoj stvarnosti i predstavlja segment celokupnog semantičkog prostora koji se na različite načine deli u različitim jezicima, dok je leksičko polje konkretna realizacija semantičkog polja (Prčić, 2016: 138). Tako su reči u jednom leksičkom polju međusobno povezane zajedničkim opštim, osnovnim značenjem koje iskazuju na sebi svojstvene, različite načine, što ukazuje na to da je takvo leksičko polje zasnovano na smisaonom odnosu sinonimije.

Murphy (2010: 109) definiše sinonimiju⁵ kao odnos koji se uspostavlja između reči koje imaju isto ili približno isto značenje, kakve su, na primer, u engleskom *conclude* i *deduce* ili u srpskom *debeo* i *punačak*. Međutim, u literaturi postoje uža i šira shvatanja sinonimije. Najuže shvatanje ovog leksičkog fenomena očituje se u apsolutnoj sinonimiji, koja, kako navodi Lyons (1977: 148), postoji samo u slučaju kada su sva značenja dve reči identična tako da su one potpuno međuzamenljive u svakom datom kontekstu, ali je sasvim jasno da je takav slučaj izuzetno redak u jeziku.

Prema definiciji i klasifikaciji sinonimije koju daje Cruse (1991: 268), šire shvatanje ovog pojma odslkava približna sinonimija. Reč je o sinonimima čije je značenje relativno blisko ili slično, što potvrđuje i Stanojević (2009: 194). Stoga se zamenom približnih sinonima u jednoj propoziciji njena istinitost menja, što pokazuje i Rasulić (2016: 136) primerom sa sinonimima *pretty* i *handsome* u kome *She is pretty* ne implicira nužno *She is handsome* i obrnuto, te je, kako ova autorka

---

³ Detaljnije o formulaciji definicija u leksikografskoj praksi uopšte u Zgusta 1971; Stock 1986; Solomonick 1996; Landau 2001; Jackson 2002; Rundell 2006; Šipka 2006; Atkins i Rundell 2008; Svensen 2009; Gefen i Kernerman 2010; Lew i Dziemianko 2012.

⁴ Više o sinonimiji u dvojezičnoj leksikografiji u Bogaards 1994.

⁵ Detaljnije o upotrebi termina sinonimija uopšte, ali i u lingvistici, a posebno leksikografiji u Dolezal 2013; Murphy 2013.

navodi, moguće postaviti propoziciju sa prvim od dva data sinonima i istovremeno je negirati uz uvođenje drugog sinonima, i to bez kontradiktornosti, kao u sledećem primeru: *She is not pretty, but in her own way she is handsome.*

Upravo je na približnoj sinonimiji zasnovan ESKRS, što je opravdano zaključkom da ovakvo šire shvatanje pojma sinonimije omogućava formiranje nizova sinonima sa većim brojem članova, a time i iscrpniji prikaz mogućih sinonima jedne reči.⁶ Tako, na primer, sinonimski niz za odrednicu *plakati*, odnosno njenu glavnu pododrednicu *cry*, čine sledeći članovi: *cry, sob, weep, whimper, snivel, whine*. Glavni član niza *cry* je nosilac opšteg zajedničkog značenja 'liti suze', dok njegovi navedeni sinonimi imaju specifičnije značenje koje se ogleda u određenom načinu plakanja te, na primer, *sob* znači 'plakati tako da ispuštamo glasan zvuk i kratko i oštro uzdišemo ili govorimo nešto' ili *whine* 'plakati tako da ispuštamo otegnut i piskav glas zbog toga što osećamo bol ili smo tužni'. Jasno je da *sob* i *whine* impliciraju opšte značenje glagola *cry*, ali ovaj glavni član niza ne implicira nužno značenja pomenuta dva sinonima, što onemogućava njihovu međuzamenljivost, a to je i pokazano sledećim rečenicama koje ilustruju primenu testa zamenljivosti:

- 1) *The child is crying, but he isn't sobbing.*
- 2) *The child is crying, but he isn't whining.*

S obzirom na to da je moguće postaviti propoziciju sa glagolom *cry* i istovremeno je negirati bez kontradiktornosti uz zamenu pomenutog glagola glagolom *sob* ili *whine*, dokazano je da ovi sinonimi ne ispunjavaju uslov međuzamenljivosti tako da predstavljaju slučaj približne sinonimije.

Dakle, članci u ovom rečniku sadrže sinonime čije je značenje relativno slično značenju glavnog sinonima, što znači da se od njega mogu razlikovati u različitim stepenima i na različite načine, i to najčešće prema asocijaciji, dodatnoj implikaciji ili kolokaciji. Uzevši u obzir ovakav odnos sinonima prema glavnom članu, jasno je da je prilikom definisanja značenja svakog pojedinačnog člana niza neophodno najpre utvrditi njegovu specifičnu značenjsku komponentu po kojoj se razlikuje kako od početnog, osnovnog člana tako i od ostalih sinonima u datom nizu, a potom tu značenjsku specifičnost, odnosno razliku jasno istaći u definiciji. Adamska-Sałaciak (2013: 330) takođe ističe da kada korisnik pravi odabir među

---

⁶ Detaljnije o teorijskoj zasnovanosti leksikografske prakse u rečnicima sinonima u Halas Popović 2018.

ponuđenim sinonimima, važnu ulogu ne igraju samo njihove međusobne sličnosti već, prvenstveno, njihove međusobne razlike.

Primetna je i jasna struktura sinonimskog niza u ovom rečniku, koja počinje najopštijim članom, dok ostali članovi iskazuju srodno, ali specifičnije značenje u odnosu na glavni, početni član niza, razlikujući se od njega dodatnom implikacijom, asocijacijom, tipičnim kolokatima, itd. Prema terminologiji koju koriste Pisárčiková i Benko (1996: 690), početni član se može nazvati i korenskim ili dominantnim članom, koji na najopštiji način izražava značenje zajedničko za sve članove datog niza. Stoga se početni član niza može smatrati i nadređenim članom, hiperonimom koji uključuje sebi podređene članove niza ili kohiponime, odnosno nosioce specifičnijih značenja. Prčić (2017: 272) ovakav dvojni odnos zasnovan na sinonimiji s jedne, i hiponimiji, s druge strane, naziva hiposinonimijom, opisujući ga kao hibridni. Ovakva struktura sinonimskog niza ukazuje na razlike među specifičnim kohiponimima, odnosno članovima niza, ali i jasno ističe njihovu međusobnu povezanost zajedničkim opštim značenjem čiji je nosilac hipersinonim, odnosno početni član niza. Stoga, kako bi definicije značenja bile u potpunosti u skladu sa opštim odlikama i principima sastavljanja ovog rečnika, one moraju odslikati i sličnost koja povezuje sinonime predstavljene u jednom članku.

Prema uputstvu koje je idejni tvorac projekta namenio sastavljačima rečnika, potrebno je formulisati „jezgrovit i informativnu definiciju značenja svakog sinonima, u kontrastu prema značenju osnovne reči kojom svaka definicija treba da počne” (Prčić, 2017: 283). Dakle, model definisanja značenja sinonima primenjen u datom rečniku zasniva se na opštem principu objašnjenja značenja svakog pojedinačnog sinonima u odnosu na značenje osnovnog, glavnog člana niza. Iz prethodnog citata naslućuje se i princip uniformnosti formulacije definicija s obzirom na postavku prema kojoj svaka definicija mora početi na isti način, odnosno osnovnom reču, tj. glavnom odrednicom. Međutim, princip uniformnosti primenjenog modela ne ogleda se samo u identičnoj prvoj reči svake definicije u okviru jednog niza, već podrazumeva i njihovo dalje izvođenje po istom obrascu, i to najčešće postmodifikacijom u obliku sintagme ili klauze konstruisane po identičnoj opštoj formuli (npr. koji/a/e je..., zbog toga što..., tako da..., itd.). Ovakvim načinom formulisanja definicija povezanost sinonima sa osnovnim članom postaje potpuno transparentna, ali istovremeno se postiže i to da njihove razlike u značenju prema hipersinonimu budu takođe jasno istaknute.

3. MODEL DEFINISANJA ZNAČENJA SINONIMA U ESKRS-U U PRAKSI

Primena predstavljenog modela definisanja biće prikazana sledećim primerom:

prljav, od prašine, blata, itd., *pridev*

dirty⁷

dusty: prljav tako da je prekriven prašinom

filthy: prljav tako da izaziva gađenje

muddy: prljav tako da je prekriven blatom

soiled: FORMALNO prljav naročito tako da je prekriven izmetom

grubby: NEFORMALNO prljav tako da nije opran

stained: prljav tako da je prekriven flekama

messy: NEFORMALNO prljav tako da je prekriven nečim vlažnim i lepljivim

unwashed: FORMALNO prljav tako da nije opran

grimy: prljav tako da je prekriven slojem prašine, blata ili nečeg masnog

Kao što se u ovom članku vidi, definicija svakog od navedenih sinonima počinje glavnom odrednicom ‘prljav’. Pri tome, sinonimi se od osnovnog člana razlikuju po načinu na koji je dato svojstvo ispoljeno. Stoga obrazac za formulaciju definicija u ovom članku sačinjava pomenuta osnovna reč postmodifikovana klauzom koja u svim navedenim slučajevima počinje identičnom formulacijom ‘tako da je/nije ...’, iza koje sledi objašnjenje specifičnih značenjskih komponenti svakog člana niza po kojima se on razlikuje od hipersinonima.

---

⁷ Glavna pododrednica se, kao semantički neutralna i neobeležena reč, ne definiše jer se podrazumeva da je njeno značenje poznato korisnicima.

Sličan primer predstavlja i članak za pridev *konfuzan* (glavna pododrednica *confused*), u kome se članovi niza razlikuju od osnovne reči po uzroku nastanka datog svojstva, te je zajednički obrazac definicija konstruisan po formuli ‘konfuzan zato što...’, iza koje sledi objašnjenje specifičnog značenja svakog od sinonima:

konfuzan, (misli, opis, situacija) nelogičan, haotičan, *pridev*

confused

discursive: FORMALNO (o stilu pisanja ili govora) konfuzan zato što nema jasnu strukturu i bez reda i pravilnosti prelazi s jedne ideje na drugu

disjointed: (o različitim stvarima ili delovima nečega) konfuzan zato što nije logično i jasno povezan sa ostalim delovima ili elementima

rambling: (o govoru ili napisanom tekstu) konfuzan zato što je previše dug i nema logičnu, jasnu organizaciju i svrhu

incoherent: (o ideji ili sistemu) konfuzan zato što nije logičan ili valjano organizovan

woolly: (o ljudima ili njihovim idejama ili tvrdnjama) konfuzan zato što nije jasno iskazan ili definisan

jumbled: (o rečima ili mislima) konfuzan zato što nema jasan redosled

Primetno je u ovom slučaju i označavanje tipičnih kolokata ispred definicije u obliku zagradama, što predstavlja dopunu definiciji s funkcijom povećanja njene eksplanatorne moći. Ovo leksikografsko rešenje upotrebljeno je u slučajevima kada, radi očuvanja uniformnosti definicija, u njihov tekst nije moguće uključiti ovaj važni podatak koji doprinosi jasnoći objašnjenja značenja sinonima.

U članku za pridev *dirty* uočavaju se i dva slučaja sa identičnim definicijama značenja – *grubby* i *unwashed*. To je primer sinonima čija su značenja slična u vrlo visokom stepenu, što se očituje u identičnim formulacijama njihovih definicija. Ipak, izvesna razlika postoji i to, u ovom slučaju, u stilskom asocijativnom obeležju tako da se ova dva prideva upotrebljavaju u različitim interpersonalnim registrima, i to *grubby* u neformalnom, a *unwashed* u formalnom. Ovakve razlike se ne mogu izraziti u samim definicijama skovanim prema objašnjenom modelu, pa se, u cilju neophodnog uspostavljanja što tananijih distinkcija među sinonimima, mora posegnuti za pomoćnim leksikografskim

sredstvom, što je u ovom slučaju oznaka asocijacije FORMALNO/NEFORMALNO, koja prethodi tekstu definicije.

Prethodno navedeni primeri ilustrovali su slučajeve u kojima je primena predstavljenog modela definisanja značenja bila moguća bez narušavanja ijednog od principa na kojima je zasnovan. Međutim, tokom rada na ovom rečniku pojavili su se i slučajevi u kojima je formulisanje diferencijalnih definicija uz poštovanje svih postavljenih principa datog modela, a posebno principa uniformnosti, bio pravi leksikografski izazov, koji je postavio zadatak rešavanja različitih problema o kojima će biti reči u daljem tekstu rada.

3.1. Problemi u primeni predstavljenog modela definisanja značenja sinonima

Problemi u primeni predstavljenog modela definisanja značenja sinonima očituju se u retkim slučajevima u kojima je postizanje pune eksplanatorne moći definicije zahtevalo izvesno odstupanje od postavljenih principa modela, odnosno njihovu modifikaciju u izvesnoj meri.

Prvi slučaj modifikacije utvrđenih principa modela javio se prilikom formulacija definicija u pojedinim člancima čija je glavna odrednica imenica, kao što je i prikazano sledećim primerom:

pukotina, uska šupljina u nečemu, *imenica*

crack

fissure: duga i duboka pukotina u steni ili zemlji

crevice: uska pukotina u steni ili zidu

cleft: prirodna pukotina u zemlji, steni ili delu tela

chink: uska pukotina u nečemu što kroz nju prima svetlost

fault: duga pukotina u naslagama stena zemljine kore

Jedan od prethodno navedenih principa primenjenog modela definisanja odnosi se na to da svaka definicija u članku mora početi osnovnom rečju u cilju postizanja uniformnosti definicija. Međutim, u primerima kakav je prethodno prikazani, neophodna je atributska premodifikacija osnovne reči jer je upravo ona nosilac značenjske komponente koja igra važnu ulogu u uspostavljanju distinkcije

između samih navedenih sinonima, kao i između njih i hipersinonima. Neki od njih se upravo razlikuju po tome što označavaju usku, dugu ili duboku pukotinu. Stoga, u cilju međusobne diferencijacije sinonima ovu je komponentu važno navesti u definiciji, te, u ovakvim slučajevima, utvrđeni obrazac definicija uključuje ne samo postmodifikaciju već i premodifikaciju osnovne reči.

Trebalo bi primetiti da je u ovakvim slučajevima reč o izvesnoj modifikaciji postavljenog modela definicija, ali svakako ne i o njegovom potpunom napuštanju. Naime, u slučajevima prethodno opisanog tipa, sve definicije u članku zasnovane su na istom zajedničkom opštem obrascu, što je i predviđeno zdatim modelom, koji je modifikovan tako da ga čini osnovna reč s atributskom premodifikacijom i postmodifikacijom u vidu predložsko-padežne konstrukcije sa zajedničkom formulom u + zamenica/imenica u lokativu.

Izraženije odstupanje od datog modela uočljivo je u okviru članaka za duže sinonimske nizove. Ovakvi nizovi jasno ukazuju na činjenicu da je ESKRS zasnovan na približnoj sinonimiji, te se sinonimima smatraju i reči sa relativno bliskim značenjima, odnosno one koje se od osnovnog člana, ali i međusobno, razlikuju u različitom stepenu i na različite načine. Stoga, u takvom nizu, upotreba identičnog zajedničkog obrasca za formulaciju definicija svih sinonima predstavlja leksikografski izazov, a neretko i problem čije rešavanje takođe zahteva modifikovanje zdatog modela definisanja na određeni način. Pomenuti problem se svodi na opažanje da u dužim sinonimskim nizovima postmodifikacija osnovne reči najčešće ne može pratiti potpuno isti obrazac u svim definicijama, kao što je to bio slučaj u prethodno prikazanim primerima. Jedan od takvih bogatih sinonimskih nizova jeste i onaj obuhvaćen člankom za glavnu odrednicu *jesti*:

jesti, unositi hranu, *glagol*

eat

have: jesti nešto

swallow: jesti nešto tako da učinimo da to prođe kroz naše grlo i spusti se u stomak

consume: FORMALNO jesti nešto

finish: jesti nešto tako da ništa od toga ne ostane

ingest: jesti nešto tako da to progutamo i unesemo u naše telo

devour: FORMALNO jesti nešto tako da za vrlo kratko vreme od toga ništa ne ostane, najčešće zbog toga što smo veoma gladni

taste: jesti ili piti naročito nešto što uobičajeno ne jedemo ili ne pijemo

wolf: NEFORMALNO jesti nešto tako da to činimo brzo pri svakom zalogaju stavljajući u usta veliku količinu toga

stuff: NEFORMALNO jesti nešto tako da unosimo veliku ili preveliku količinu toga

tuck in/tuck into sth: BRITANSKI, U GOVORU jesti nešto najčešće tako da unosimo veliku količinu toga i to brzo i s uživanjem

U ovom nizu najveći broj sinonima razlikuje se od osnovnog člana po načinu realizovanja date radnje, te obrazac po kome su skovane njihove definicije značenja čini osnovna reč *jesti* praćena neodređenom zamenicom u akuzativu 'nešto' kao objektom i klauzom koja počinje konstrukcijom 'tako da ...', koja objašnjava specifičan način realizacije date radnje koji označavaju sinonimi *swallow, finish, ingest, devour, wolf, stuff, tuck in/tuck into sth*.

Slučaj glagola *devour* zahtevao je modifikovanje zadatog obrasca. Naime, kako bi definicija njegovog značenja bila potpuna, odnosno obuhvatila sve ključne značenjske komponente, neophodno je bilo modifikovati pomenuti obrazac dodavanjem i klauze sa konstrukcijom 'zbog toga što...', kojom se objašnjava uzrok realizacije date radnje.

Ipak, među sinonimima prikazanog niza nalaze se i oni čiji opis značenja nije bilo moguće formulisati prema primarno predviđenom obrascu sa postmodifikacijom 'tako da...' zbog toga što se od osnovnog člana niza ne razlikuju po načinu realizacije radnje već prema drugoj komponenti značenja. Na primer, glagol *taste* se od osnovnog člana niza razlikuje po objektu, te je, da bi se uspostavila odgovarajuća distinkcija između ovog i osnovnog, ali i ostalih članova niza, neophodno tu komponentu istaći u definiciji. Stoga obrazac definicije u ovom slučaju sadrži postmodifikaciju objekta koja je iskazana konstrukcijom 'što uobičajeno ne jedemo ili ne pijemo', ali ne i postmodifikaciju koja se odnosi na način realizacije radnje.

Odstupanje od najčešće upotrebljenog obrasca u ovom nizu primećujemo i u definicijama za glagole *have* i *consume* koje sadrže samo osnovnu reč praćenu

neodređenom zamenicom u akuzativu kao objektom ('nešto'), jer su ovo dva glagola šireg značenja koje ne sadrži druge specifične komponente po kojima se oni razlikuju od osnovne reči, izuzev činjenice da glagol *consume* ima specifično asocijativno značenje, što je i pokazano oznakom ispred samog teksta definicije.

Može se zaključiti da u prethodnom primeru postoji primarni obrazac zajednički za većinu članova niza, koji je pak modifikovan na različite načine u nekoliko primera. U slučajevima glagola *have* i *consume*, modifikacija primarnog obrasca svodi se na njegovu krnju formu (osnovna reč + neodređena zamenica u akuzativu). Drugi vid modifikacije, u slučaju glagola *taste*, svodi se na promenu postmodifikacije koja se u ovom slučaju ne vezuje za osnovnu reč, već za njen objekat. Treći slučaj konstatovan u primeru sa glagolom *devour* podrazumeva dodavanje klauze sa konstrukcijom 'zbog toga što...' primarnom obrascu. Ipak, sve definicije u ovom članku dele isto jezgro obrasca definisanja koje čini konstrukcija osnovna reč + neodređena zamenica u akuzativu.

Još jedan primer dužeg sinonimskog niza koji zahteva različite vidove modifikacije postavljenog modela definisanja jeste članak za imenicu *criticism*:

kritika, negativan stav prema nekome ili nečemu, *imenica*

criticism

attack: oštra kritika nekoga ili nečega koja je iskazana u govoru ili pisanju

disapproval: kritika ideje, postupka, nečijeg ponašanja i sl. zbog toga što je loše, neodgovarajuće ili će imati negativan efekat

condemnation: FORMALNO oštra kritika nekoga ili nečega, najčešće zbog toga što je nemoralno

denunciation: FORMALNO oštra kritika nekoga ili nečega koja je iskazana u javnosti

censure: FORMALNO oštra kritika nekoga ili nečega koja je iskazana zvanično od strane suda, vlade ili druge institucije

assault: oštra kritika nekoga ili nečega koja je iskazana u govoru ili pisanju s ciljem nanošenja štete najčešće nečijoj reputaciji

rap: AMERIČKI, NEFORMALNO nepravedna kritika nekoga ili nečega

quibble: blaga kritika nekoga ili nečega koja je iskazana na račun nekog nevažnog detalja

flak: NEFORMALNO oštra kritika nekoga ili nečega koja je iskazana od nekoliko različitih strana s ciljem narušavanja ili uništenja te osobe ili toga

Najzastupljeniji obrazac upotrebljen je u osnovi definicija onih sinonima koji se od osnovnog člana razlikuju po načinu realizacije date pojave (*attack*, *denunciation*, *censure*, *quibble*), a čini ga osnovna reč sa atributskom premodifikacijom praćena neodređenom zamenicom u genitivu ‘nekoga ili nečega’ i postmodifikacijom u vidu klauze sa konstrukcijom ‘koja je iskazana ...’. Međutim, sinonimi *disapproval* i *condemnation* se od osnovnog člana razlikuju po uzroku nastanka kritike, te je osnovna reč sa opcionom atributskom premodifikacijom i takođe praćena imenicom ili neodređenom zamenicom u genitivu postmodifikovana klauzom sa drugačijom konstrukcijom – ‘zbog toga što...’. Neki od sinonima se od glavnog člana razlikuju ne samo po načinu realizacije date pojave već i njenom cilju, kakav je slučaj sa sinonimima *assault* i *flak*, te je osnovna reč s atributskom premodifikacijom i praćena neodređenom zamenicom u genitivu postmodifikovana ne samo klauzom sa konstrukcijom ‘koja je iskazana ...’ već i predložko-padežnom konstrukcijom ‘s ciljem...’, koja uvodi komponentu cilja date pojave.

Dakle, i u ovom primeru uočena je neophodnost modifikovanja utvrđenog modela definisanja usled razlikovanja sinonima od osnovnog člana na nekoliko načina tako da članak nije zasnovan na jednom već na tri obrasca formulacije definicija. Ipak, trebalo bi uočiti da sva tri objašnjena obrasca sadrže istu osnovu koja obuhvata atributsku premodifikaciju osnovne reči praćene imenicom ili neodređenom zamenicom u genitivu. Među navedenim sinonimima je i imenica *rap*, čija je definicija utemeljena isključivo na ovoj zajedničkoj opštoj osnovi svih definicija u članku, jer njeno značenje ne uključuje dodatne specifične komponente po kojima se razlikuje od značenja osnovnog člana niza.

4. ZAKLJUČAK

U ovom radu je predstavljen model definisanja značenja primenjen prilikom izrade *Englesko-srpskog kontrastivnog rečnika sinonima*. Principi funkcionisanja ovog modela proistekli su iz opštih teorijskih osnova datog rečnika.

Prvi princip modela odnosi se na formulisanje diferencijalnih definicija čiji je zadatak jasno isticanje značenjskih razlika sinonima prema osnovnom članu niza.

Pri tome, sinonimi se mogu razlikovati od osnovnog člana niza na različite načine i u različitom stepenu, što je direktna posledica činjenice da je rečnik zasnovan na približnoj sinonimiji kao širem shvatanju ovog leksičkog fenomena.

Drugi princip modela zahteva istovremeno isticanje povezanosti svih sinonima u jednom nizu sa osnovnim članom, koja je naglašena specifičnom strukturom niza zasnovanom na hiposinonimiji.

Prethodno objašnjeni principi slivaju se u treći, koji se može odrediti kao princip uniformnosti, a on se ogleda u tome što bi sve definicije u jednom članku trebalo da budu formulisane po istom zajedničkom obrascu koji uključuje osnovnu reč niza i njenu postmodifikaciju u obliku sintagme ili klauze konstruisane po identičnoj opštoj formuli (npr. koji/a/e je..., zbog toga što..., tako da..., itd.). Ovim principom nastoji se obezbediti transparentnost kako značenjskih sličnosti sinonima sa hipersinonimom tako i razlika. Njihove specifične značenjske komponente postaju prominentnije kao, matematičkim jezikom rečeno, promenljive u okviru zajedničke opšte formule.

Funkcionisanje ustanovljenog modela potvrđeno je ilustracijama njegove konkretne primene u praksi. Međutim, praktična primena modela je takođe ukazala na retke slučajeve u kojima je postizanje pune eksplanatorne moći definicija zahtevalo izvesno odstupanje od ovog modela i fleksibilniji pristup postavljenom principu potpune uniformnosti definicija.

Prvi vid odstupanja od utvrđenog modela ogleda se u modifikovanju opšteg obrasca za formulisanje definicija uvođenjem premodifikacije osnovne reči u slučajevima u kojima je to neophodno kako bi se istakla značenjska komponenta koja igra važnu ulogu u diferencijaciji datih sinonima. Ipak, u ovakvim slučajevima, princip uniformnosti definicija nije prekršen, jer je modifikovani obrazac primenjen u istoj formi u svim definicijama u članku.

Drugi i izraženiji oblik odstupanja od utvrđenog modela nalazi se u dužim sinonimskim nizovima, a ogleda se u variranju postmodifikacije osnovne reči koja ne može pratiti identičan obrazac u svim definicijama u članku. Utvrđeno je nekoliko načina variranja postmodifikacije u formi klauze: potpuno gubljenje postmodifikacione klauze, dodavanje još jedne postmodifikacione klauze već postojećoj, uvođenje postmodifikacione klauze formulisane po drugačijoj formuli (npr. tako da se ne odnosi na način izvođenja date radnje već njen uzrok i sl.), te postmodifikovanje objekta osnovne reči umesto nje same. Dakle, u dužim sinonimskim nizovima princip potpune uniformnosti najčešće nije održiv, jer, kako je prethodno pokazano, sve definicije u jednom članku ne mogu biti formulisane po

jedinstvenom, apsolutno identičnom obrascu. Poštovanje potpune uniformnosti definicija otežava činjenica da je rečnik zasnovan na približnoj sinonimiji, koja dozvoljava uključivanje širokog spektra sinonima u jedan niz, a koji se od osnovnog člana mogu razlikovati na različite načine i u različitom stepenu. Ipak, iako nije potpuna, i u prethodno pomenutim slučajevima uniformnost definicija je prisutna u izvesnom stepenu, jer svi upotrebljeni obrasci imaju identično formulisanu najužu osnovu tako da je međusobna povezanost sinonima zajedničkim opštim značenjem jasno prepoznatljiva.

Stoga je primena datog modela definisanja u širokom spektru slučajeva zahtevala izmenu prvobitne formulacije principa uniformnosti definicija u smislu njegovog fleksibilnijeg razumevanja tako da je zasnovan na upotrebi identičnog obrasca u svim definicijama u članku, ali da dozvoljava i opravdane i neophodne varijacije i modifikacije datog obrasca pod uslovom da je uniformnost definicija zadržana u meri koja će obezbediti transparentnost značenjske povezanosti sinonima sa hipersinonimom.

Ana Halas Popović

A CRITICAL ASSESSMENT OF SENSE DEFINING
IN ENGLISH-SERBIAN CONTRASTIVE DICTIONARY OF SYNONYMS

Summary

This paper sets forth a sense defining model applied in *English-Serbian Contrastive Dictionary of Synonyms* whose compilation was started at the Department of English Studies, Faculty of Philosophy in Novi Sad in 2016. The aim of the paper is to explain theoretical and methodological principles of the applied sense defining model as well as its practical aspects emphasizing the cases in which the application of the model has faced certain challenges.

One of the main principles of the model is uniformity of definitions within an entry, which means that they should be formulated according to the same common pattern including the head of the synonym set and its postmodification in the form of a phrase or a clause. Each of these clauses should follow the same common formula of formulation.

However, in rare cases, attaining full explanatory power of definitions has required modifications of the given principle and the model to a certain extent. The first modification of the established pattern for the formulation of definitions involves the premodification of the head, which is required in certain cases in order to point out the sense component significant for mutual differentiation of synonyms within the given entry. However, the

principle of uniformity is still obeyed in these instances since the pattern is modified in the same way in all definitions in an entry.

The other deviation of the set defining model is identified in extensive synonym sets and reflected in variations of the postmodification of the head. There have been identified several types of these variations: the loss of the postmodifying clause, the addition of another postmodifying clause to the already existing one, the introducing of a postmodifying clause formulated according to a different formula and the postmodifying of its object rather than the head itself.

Although the uniformity of definitions within an entry is not complete in the aforementioned cases, it exists to a certain extent due to the fact that all the patterns used within an entry still have the same innermost core so that mutual relatedness of synonyms in a set based on their common basic meaning is clearly recognizable.

Keywords: lexicography, synonyms, bilingual dictionary, contrastive dictionary, sense definitions, English, Serbian.

LITERATURA

- Adamska-Sałaciak, A. (2013). Equivalence, Synonymy, and Sameness of Meaning in a Bilingual Dictionary. *International Journal of Lexicography*, 26/3, 329–345.
- Atkins, B.T.S. & Rundell, M. (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Bogaards, P. (1994). Synonymy and Bilingual Lexicography. In: Martin, W.–Meijs, W.–Moerland, M.–Ten Pas, E.–Van Sterkenburg, P. & Vossen, P. (Eds.) (1994). *Proceedings of the 6th EURALEX International Congress, Amsterdam, the Netherlands, August-September 30–3, 1994*. Amsterdam: EURALEX. 612–618.
- Cruse, D.A. (1991). *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dolezal, F. (2013). Synonymy and Sameness of Meaning: an Introductory Note. *International Journal of Lexicography*, 26/3, 255–259.
- Gefen, R. & Kernerman, A. (2010). Defining Dictionary Definitions for EFL Dictionaries. In: Dykstra, A. & Schoonheim T. (Eds.) (2010). *Proceedings of the 14th EURALEX International Congress, Leeuwarden, the Netherlands, July 6–10, 2010*. Leeuwarden: Fryske Akademy. 1327–1332.
- Halas Popović, A. (2018). The Theory behind the Practices of Treating Synonyms in English-Language Dictionaries: a Critical Assessment. *Annual Review of the Faculty of Philosophy*, 43/1, 83–100.
- Jackson, H. (2002). *Lexicography. An Introduction*. London: Routledge.

- Landau, S. I. (2001). *Dictionaries. The Art and Craft of Lexicography*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lew, R. & Dziemianko, A. (2012). Single-Clause When-Definitions: Take Three. In: Vatvedt Fjeld, R. & Torjusen, J.M. (Eds.) (2012). *Proceedings of the 15th EURALEX International Congress, Oslo, Norway, August, 7–11, 2012*. Oslo: Department of Linguistics and Scandinavian Studies, University of Oslo. 997–1002.
- Lyons, J. (1977). *Semantics*. Volume I. Cambridge: Cambridge University Press.
- Murphy, M. L. (2010). *Lexical Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Murphy, M. L. (2013). What We Talk about when We Talk about Synonyms (and What It Can Tell Us about Thesauruses). *International Journal of Lexicography*, 26/3, 279–304.
- Pisárčiková, M. & Benko, V. (1996). Slovak Synonym Dictionary. In: Gellerstam, M.–Järborg, J.–Malmgren, S.G.–Norén, K.–Rogström, L. & Røjder Pappmehl, C. (Eds.) (1996). *Papers Submitted to the Seventh EURALEX International Congress on Lexicography, EURALEX '96, Göteborg, Sweden, August 13–18, 1996, Vol. 2*. Göteborg: Göteborg University, Department of Swedish. 689–696.
- Prčić, T. (2016). *Semantika i pragmatika reči*. Treće elektronsko izdanje. Preuzeto sa <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2016/978-86-6065-356-9>
- Prčić, T. (2017). *Englesko-srpski kontrastivni rečnik sinonima: teorijske i praktične osnove*. U: Gudurić, S. i Radić-Bojanić, B. (ured.). (2017). *Jezički i kulture u vremenu i prostoru VI*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu. 269–287.
- Prčić, T. (2018). *Ka savremenim srpskim rečnicima*. Novi Sad: Filozofski fakultet. Preuzeto sa <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-454-2>
- Rasulić, K. (2016). *Exploring Semantic Relations*. Belgrade: Faculty of Philology.
- Rundell, M. (2006). More than one Way to Skin a Cat: Why Full-Sentence Definitions Have not Been Universally Adopted. In: Corino, E.–Marello, C. & Onesti, C. (Eds.) (2006). *Proceedings of the 12th EURALEX International Congress, Torino, Italy, September 6–9, 2006*. Torino: Edizioni dell’Orso. 323–337.
- Stanojević, M. (2009). Cognitive synonymy: a general overview. *Facta Universitatis. Series: Linguistics and Literature*, 7/2, 193–200.
- Solomonick, A. (1996). Towards a Comprehensive Theory of Lexicographic Definitions. In: Gellerstam, M.–Järborg, J.–Malmgren, S.–Norén, K.–Rogström, L. & Røjder Pappmehl, C. (Eds.) (1996). *Proceedings of the 7th*

EURALEX International Congress, Göteborg, Sweden. Göteborg: Novum Grafiska AB. 481–488.

Stock, P. (1986). The Structure and Function of Definitions. In: Snell-Hornby, M. (Ed.) (1986). *Proceedings of the 2nd EURALEX International Congress, Zürich, Switzerland, September 9–14, 1986.* Tübingen: A. Francke Verlag. 81–89.

Svensén, B. (2009). *A Handbook of Lexicography. The Theory and Practice of Dictionary-Making.* Cambridge: Cambridge University Press.

Šipka, D. (2006). *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina.* Novi Sad: Matica srpska.

Zgusta, L. (1971). *Manual of Lexicography.* The Hague, Paris: Mouton.

DODATAK

Prikaz jednog celokupnog članka u *Englesko-srpsko kontrastivnom rečniku sinonima*:

piti, unositi tečnost, *glagol*

drink

I prefer to drink green tea cold and in a glass. = *Više volim da pijem zeleni čaj hladan i iz čaše.*

sip: piti tako da uzimamo male gutljaje; = *pijuckati*

She sipped **at** her coffee enjoying the view. = *Pijuckala je svoju kafu uživajući u pogledu.*

suck: piti tako da uvlačimo tečnost usnama; = *srkati*

She is always sucking juice through a straw. = *Ona uvek srče sok na slamku.*

drain: piti tako da ispraznimo čašu ili šolju; = *iskapiti*

He entered the bar, ordered a glass of beer and drained it in a few drinks. = *Ušao je u bar, naručio čašu piva i iskapio je u nekoliko gutljaja.*

booze: NEFORMALNO piti alkohol tako da ga uzimamo u velikim količinama; = *lokati*

He would spend the whole evening in the pub boozing. = *On bi proveo celo veče u pabu ločući.*

swig: NEFORMALNO piti nešto tako da uzimamo velike gutljaje, najčešće iz flaše; = *cugati*

We were swiging **at** cheap champagne from a shared bottle. = *Cugali smo jeftin šampanjac iz iste flaše.*